

Samen staan we sterker

Voorbeelden in de samenwerking mbo – jeugdhulp

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Praktijkvoorbeelden	4
Zorghoeve Kakelbont in Dinteloord	4
ROC Friese Poort Leeuwarden	5
Albeda College Rotterdam	7
Graafschap College Doetinchem	9
Summa College Eindhoven	11
Landstede: de Schakelfunctionaris	13
Friesland College: School Als Werkplaats	15
Deltion college: het Deltion Jongerenteam	17
Achterhoek: alle ondersteuning op school	19
Amsterdam: MBO-Agenda als basis voor vernieuwing	20
De Meijerij: Kwetsbare jongeren in de boot	21
Eemland: Passend onderwijzen	22
Groningen: Jongeren centraal in onderwijs en hulp	23
Noord-Limburg: Tweerichtingsverkeer	24
Achtergrondinformatie	25

> Colofon

© 2019 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Auteurs Vincent Fafieanie, Jolanda Keesom en Korine van Veldhuijzen.

Met dank aan alle MBO-instellingen en hun partners die meegewerkt hebben aan de praktijkvoorbeelden.

Fotografie Martine Hoving, Frank Muller,

Vormgeving Punt Grafisch Ontwerp

Dit document is opgesteld door het Nederlands Jeugdinstituut in samenwerking met de MBO Raad. Naast nieuwe praktijkvoorbeelden is, op verzoek van de MBO Raad, gebruik gemaakt van praktijkvoorbeelden uit eerdere documenten.

Voorwoord

In oktober 2018 tijdens de bestuurlijke conferentie van Associatie voor Jeugd, Jeugdzorg Nederland en MBO Raad, werden ambities gedeeld om een betere samenwerking tussen het mbo en jeugdzorg te realiseren. Dit om jongeren en (jong) volwassenen in kwetsbare posities enerzijds preventief in de groep of klas beter te kunnen ondersteunen. Anderzijds om professionele maatondersteuning binnen het mbo te halen waardoor de druk op wachtlijsten en tekorten in de jeugdzorg kunnen verminderen en 'just in time' ondersteuning wordt geboden. Die dag bleek dat er veel energie en enthousiasme is om dit op te pakken!

Mbo-scholen ontplooiën talrijke activiteiten om hun maatschappelijke opdracht naar doelgroepen in kwetsbare posities vorm te geven. Onderwijsteams zijn zich steeds bewuster van hun opdracht en benodigde professionaliteit om alle jongeren en jongvolwassenen met extra ondersteuningsbehoeften, meer begeleiding en maatwerk te bieden. Immers, iedere jongere en (jong) volwassene in een kwetsbare positie verdient een kans om zijn talenten te ontdekken en te ontplooiën, op weg naar duurzame participatie en/of werk. Het mbo is DE plek om te kunnen ontdekken waar ieders mogelijkheden liggen voor leren op school en/of in de praktijk. Met behulp van de mbo-infrastructuur en de kwalificatiestructuur kunnen we iedereen die leerbaar en schoolbaar is, een traject bieden met maatschappelijke participatie en/of economische zelfstandigheid als doel. Niet altijd persé diplomagericht, maar een mbo-leerroute die de meeste kansen biedt voor de student in die levens- en ontwikkelingsfase.

Naar aanleiding van de bestuurlijke conferentie in oktober 2018 is een aantal voorbeelden van mooie samenwerkingspraktijken tussen scholen en jeugdzorg verzameld. Zo ook enkele concrete cases op studentniveau die laten zien welke samenwerking al gerealiseerd is, of welke nieuwe beweging in gang is gezet. Tegelijkertijd weten we dat de samenwerking tussen scholen en (gespecialiseerde) jeugdzorg nog beter kan en moet, gelet op de grotere diversiteit van doelgroepen in kwetsbare posities en toegenomen multi-problematiek.

Er gebeurt veel; gemeenten en scholen en RMC's weten elkaar steeds beter te vinden. Veel beschreven voorbeelden tonen dat het voor scholen ingewikkeld is om trajecten op de as van school en jeugdzorg, die zijn nut in de praktijk bewijzen, goed in stand te houden. De verzuchting dat het elk jaar weer zoeken is naar middelen om effectieve ondersteuningsstructuren te continueren vraagt veel van de betrokken partijen. Er is nog een wereld te winnen om die duurzaam geborgd te krijgen.

Het bestuur van de MBO Raad beveelt deze publicatie graag aan. Ter inspiratie en als stimulans om vooral met elkaar te delen hoe het wel kan, en in het bewustzijn van de belangrijke opdracht die het mbo in onze samenleving vervult. Samen zijn we sterker! Daarbij laten we ons leiden door sociaal- en/of economisch rendement voor iedere jongere en (jong) volwassene in onze samenleving. Het is mooi om te beseffen dat elke medewerker binnen het mbo iedere dag aan deze mooie opdracht mee mag, en kan werken!

Ton Heerts, voorzitter MBO Raad

Praktijkvoorbeelden

Zorghoeve Kakelbont in Dinteloord

Persoonlijk traject voor mbo-jongeren

Zorghoeve Kakelbont in Dinteloord is een plek voor kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen met sociaal-emotionele uitdagingen. Voor mbo-jongeren is er een persoonlijk traject, waarbij ze onderwijs volgen en stage lopen in een natuurlijke omgeving.

Zorghoeve Kakelbont in Dinteloord is een plek voor kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen met sociaal-emotionele uitdagingen. Voor mbo-jongeren is er een persoonlijk traject, waarbij ze onderwijs volgen en stage lopen in een natuurlijke omgeving. Op de Zorghoeve komen jongeren tot rust en krijgen ze begeleiding van een zorgteam. De begeleiding is gericht op zelfkennis en ontplooiing. De boerderijsetting zorgt voor afwisselende werkzaamheden, zoals meewerken in het bedrijf, de horeca en zorg. De leerlingen doen sociale contacten op, en leren sociale structuur en zelfwaardering. Kortom, jongeren ervaren volwaardig burgerschap.

Aanpak; opzet en werkwijze

Voor mbo-leerlingen zijn er stage- en leerarrangementen. Zo lopen ze stage in Brasserie Kakelbont: de ouderenopvang die sinds 2015 bij de Zorghoeve zit. Daarnaast assisteren de jongeren ook bij agrarische werkzaamheden, zoals het verzorgen van pluimvee of werken in de fruitteelt. Ook koken of werken met hout behoren tot de mogelijkheden. De stagewerkzaamheden sluiten zoveel mogelijk aan bij de interesses, vaardigheden en leervragen van de jongeren. Per week lopen ze drie dagen stage en volgen ze twee dagen theorieles; de zogenaamde Entreeopleiding. Hiervoor komen docenten van het Kellebeek College Nova naar de Zorghoeve. De opleiding is er speciaal op gericht om jongeren te ontwikkelen tot assistent.

Overbrugging

Deze onderwijsvorm is echter van tijdelijke duur en bedoeld ter overbrugging. De Zorghoeve streeft naar het terugkeren en uitbreiden van onderwijsuren binnen de schoolse setting. Doel is om leerlingen vaardigheden te leren en zich

sociaal-emotioneel te ontwikkelen, waardoor ze zelfstandig aansluiten in de reguliere maatschappij. Als laatste biedt de Zorghoeve arbeidsvoorbereiding en training voor werk in de agrarische sector en andere, eerdergenoemde sectoren. Hierdoor zitten de stage, begeleiding en het onderwijs op één locatie. Na het halen van hun Entreediploma gaan jongeren naar een vervolgopleiding of werk. Momenteel volgen twintig jongeren het arrangement; daarvan stroomt tussen de 80 en 85 procent door naar mbo-niveau 2.

Zelfvertrouwen

Tijdens de stage en theorielessen begeleidt het zorgteam van de Zorghoeve de jongeren. Hierbij ligt de focus op zelfvertrouwen. Basis is het gedachtegoed van Reuven Feuerstein, dat sociaal-emotionele, cognitieve en verbale ontwikkeling ophangt aan stimulans door een docent of begeleider. Deze mediërende interactiestijl laat de jongeren effectiever en zelfstandiger denken en handelen. Het belangrijkste is dat ze een kans krijgen om de maatschappij te begrijpen en hun eigen mogelijkheden te ontdekken, ontwikkelen en vasthouden. De dagopvang voor ouderen helpt hieraan mee. Door de interactie tussen jongeren en ouderen ontstaat er een vorm van natuurlijke hulpverlening.

Meer weten

- Zorghoeve Kakelbont - info@zorghoevekakelbont.nl
- Boerderijcampus - <http://boerderijcampus.nl/>
- Zorgboerderij Vorster Hand - <http://www.zorgboeren.nl/zorgboerderij-vorster-hand>.

ROC Friese Poort Leeuwarden

S-Team vergroot zelfredzaamheid en zelfbewustzijn: 'Normaal ben ik geen prater'

Hoe help je jongeren met hun opleiding een goede basis voor hun toekomst te leggen als ze binnen en buiten de school worstelen met problemen? Door onderwijs en hulpverlening te integreren, bewijst het S-Team onder andere op twee locaties van ROC Friese Poort in Leeuwarden. De methodiek is ontwikkeld door Het Buro en wordt uitgevoerd door ervaren gedragswetenschappers, social workers en stagiaires van hbo en universiteit.

Jongeren die voortijdig afhaken in het mbo kampen vaak met problemen op verschillende vlakken die het leren moeilijk maken. Ze ervaren daarvoor binnen en buiten de school te weinig steun en aandacht. 'Vooral voor jongeren die in het voortgezet onderwijs nog speciale begeleiding kregen

is de overgang naar het mbo heel groot', stelt directeur Dries Koster van de vestiging Leeuwarden-Dokkum van ROC Friese Poort. Hij heeft in zijn onderwijsloopbaan de verschillen tussen voortgezet onderwijs en mbo scherp in beeld gekregen.

Opzet van het S-Team

Het S(chool Talent)-Team is een methodiek van Het Buro waarin resultaatgericht onderwijs en procesgerichte hulpverlening elkaar versterken door studenten te inspireren, motiveren, confronteren en activeren. Dat gebeurt met een combinatie van een relatiegerichte maatjesrol, een resultaatgerichte docentrol en een procesgerichte hulpverlenersrol. 'We hebben jarenlang projecten gedaan met voortijdig schoolverlaters, maar door op school te gaan werken kunnen we voorkomen dat jongeren uitvallen', legt Erik de Breij, projectleider van het S-Team, uit. Dat team bestaat uit stagiaires maatschappelijk werk of psychologie die minstens 32 uur op de school aanwezig zijn, onder leiding van een ervaren professional. Op de achtergrond zijn de projectleider en een gedragswetenschapper als expert actief. Zowel ROC Friese Poort als het Nordwin College in Leeuwarden haalden het S-Team in 2012 binnen, gefinancierd uit eigen middelen, een subsidie van het Oranje Fonds en een bijdrage van de gemeente Leeuwarden.

Meerwaarde

Door het S-Team kunnen studenten hun eigen verhaal beter kwijt en krijgen ze eerder begeleiding op school en hulp voor problemen. De drempel naar hulp wordt merkbaar verlaagd, bijvoorbeeld voor studenten die meer doeners dan praters zijn en psychische klachten hebben. 'Normaal ben ik geen prater, maar door de gesprekken met mijn begeleider loop ik nu niet meer met mijn problemen rond', zegt een student. 'Als ik die hulp niet had gekregen, weet ik niet of ik hier nog had gezeten', zegt een andere student die jarenlang met een verslaving kampte.

Directeur Dries Koster ziet op plaatsen waar het S-Team actief is het percentage voortijdig schoolverlaters fors dalen. Ook uit onderzoek naar de methodiek van het S-Team blijkt onder andere dat studenten minder uitvallen op school. Gemiddeld ligt het percentage voortijdig schoolverlaters op de betrokken scholen onder de 2%. Daarnaast toont onderzoek aan dat studenten zelfredzamer en zelfbewuster worden, minder problematisch middelengebruik vertonen, een betere thuissituatie krijgen en meer kans hebben op werk. De methodiek wordt als 'bewezen effectief' beschouwd. Bovendien blijkt uit een maatschappelijke kosten-batenanalyse door Society Impact dat het S-Team voor gemeenten en zorgverzekeraars een forse besparing op uitkeringen en zorg oplevert.

Werkzame factoren

De school speelt een belangrijke rol door zelfredzaamheid als belangrijk criterium te nemen voor de intake bij het S-Team en dat ook als uitgangspunt voor de schoolloopbaanbegeleiding te houden. Het S-Team en de school zijn voortdurend in gesprek over de mogelijkheden en grenzen van passend onderwijs en actuele kwesties als het omgaan met de privacywetgeving. 'Weerstand tussen onderwijs en jeugdzorg zijn alleen te overwinnen als er aan beide kanten een open gesprek mogelijk is, bijvoorbeeld over de noodzaak om studenten thuis uit bed te halen om te zorgen dat ze naar school gaan', stelt Dries Koster. Het S-Team kent beide kanten en legt de verbinding tussen onderwijs en hulpverlening.

Belemmeringen en knelpunten

Volgens Het Buro hebben stagiaires door hun jonge leeftijd soms de neiging tegenover studenten in het mbo teveel de maatjesrol te kiezen. Erik de Breij legt uit hoe hij dat opvangt: 'De stagiaires krijgen verdiepende trainingen en praktische begeleiding om te leren ook de andere rollen op zich te nemen. Ze maken kennis met verschillende methodieken en leren die effectief toe te passen, maar worden ook gestimuleerd om out-of-the-box te denken en zelf creatieve interventies te bedenken.'

Ondanks de aantoonbare resultaten moet er elk jaar opnieuw gemeentelijke financiering worden aangevraagd, terwijl ROC Friese Poort het S-Team graag naar alle afdelingen zou uitbreiden.

Meer weten

- ROC Friese Poort – [ajkoster@roc-friesepoort](mailto:ajkoster@roc-friesepoort.nl)
- S(choolTalent) –Team: edebreij@hetburosaris.nl; www.hetburosaris.nl.
- Onderzoek Kohnstamm Instituut in opdracht van het Oranje Fonds: Heemskerk, I.M.C.C., Eck, E. van, Buisman, M. & Sligte, H. (2018). *Samen op weg naar een startkwalificatie. Evaluatie van vsv-projecten in het programma Kansen voor Jongeren van het Oranje Fonds*.
- Onderzoek RUG – www.u-can-act.nl.

Albeda College Rotterdam

Klas als Werkplaats houdt studenten bij de les: 'Het is fijn om te weten dat je met je problemen bij iemand terecht kan'

Eén vaste ondersteuner in de klas voor vragen die het onderwijs overstijgen, van gezondheidsproblemen en schulden tot verzuim en psychische klachten. Door het inzetten van een schoolmaatschappelijk werker, trajectbegeleider of een jeugd-hulpverlener als zogeheten 'KAW-er' probeert het Rotterdamse Albeda College sinds 2014 voor eerstejaars studenten de drempel naar hulp te verlagen en schooluitval te voorkomen. Dat werkt want ook studenten met veel problemen blijven beter bij de les.

Voor eerstejaars mbo-studenten in Rotterdam die kampen met uiteenlopende persoonlijke en maatschappelijke problemen is de school vaak het enige houvast voor hun kansen op werk en een betere toekomst. Om hun opleiding vol te houden en af te maken hebben zij een extra steuntje in de rug nodig, ook om zich in de klas thuis te voelen. Docenten en onderwijsbegeleiders signaleren hun problemen wel, maar kunnen meestal onvoldoende ondersteuning bieden bij het aanpakken ervan. Studenten gaan uit zichzelf niet op zoek naar hulp of hebben juist al met teveel verschillende hulpverleners te maken.

Opzet Klas als Werkplaats

Onder de titel Klas als Werkplaats (KAW) zorgen de mbo-opleidingen van het Albeda College en Zadkine er samen met twee jeugdhulporganisaties voor dat vaste KAW-ers gedurende ongeveer 8 uur per week in de klas aanwezig om eerstejaars studenten samen met de schoolloopbaanbegeleider te ondersteunen. Daardoor zien ze hoe studenten in de klas functioneren en leren ze hen goed kennen. Bij dringende vragen zijn de KAW-ers een directe schakel naar extra individuele hulp.

KAW is gebaseerd op de methodieken van oplossingsgericht, systeemtheoretisch en competentiegericht werken; de student wordt gestimuleerd zelf oplossingen te bedenken en te kiezen, er wordt aandacht besteed aan oorzaak en gevolg van gedrag, en aan het vinden van een balans tussen taken en vaardigheden van studenten.

Meerwaarde

Uit evaluaties blijkt dat de aanpak van Klas als Werkplaats een positieve invloed heeft op de studieresultaten, het gedrag van studenten en hoe ze omgaan met problemen in de klas. Zo vertellen studenten: 'In het begin was onze klas erg chaotisch en waren er veel ruzies, pesterijen en vooroordelen. Door de begeleiding in de klas met spelletjes en oefeningen zijn die problemen opgelost en houden we veel meer rekening met elkaar.' Studenten voelen zich beter op school, krijgen meer individuele ondersteuning en hun verzuim neemt af. 'Ze zijn altijd bereikbaar. Vooral als je slecht contact hebt met je familie is het fijn om te weten dat je bij iemand terecht kunt,' vertelt een alleenstaande moeder.

Docenten ervaren het werken in tandems met de zorg-medewerkers als ondersteunend en voelen zich 'ontzorgd'. Zij kunnen meer aandacht aan de loopbaanontwikkeling van de student besteden. 'Onze competenties vullen elkaar aan en geven zo een beter beeld van onze studenten', stelt een studieloopbaanbegeleider.

Hulpverleningsorganisaties kunnen door de generalistische aanpak dichtbij de student en het onderwijs ondersteuningsvragen breed oppakken en adviezen geven die passen in de context van het onderwijs. Bovendien werken ze preventief, zoals deze jeugdhulpverlener vertelt: 'Op deze manier bereik ik niet alleen jongeren met een zorgindicatie, maar ook anderen die dezelfde problemen hebben.'

Het Albeda College is ervan overtuigd dat de investeringen in deze aanpak op den duur extra kosten voor de VSV en de Participatiewet kunnen voorkomen.

Werkzame factoren

De korte lijnen tussen onderwijs en jeugdhulpinstanties zorgen ervoor dat de KAW-ers en de studenten elkaar persoonlijk kennen en dat de drempel om hulp te vragen voor studenten laag is. Ook kan de hulp dichtbij de student georganiseerd worden en kan er direct op dringende vragen gereageerd worden. Door de samenwerking in de klas wordt de communicatie en kennisdeling tussen onderwijs en zorg sterk verbeterd.

Belemmeringen en knelpunten

De uitbreiding van de KAW-aanpak van drie naar 54 klassen betekende dat veel nieuwe KAW-ers zich de afgelopen jaren in deze nieuwe werkwijze moesten inwerken en in de klas een intensieve relatie met een schoolloopbaanbegeleider moesten opbouwen. De KAW-aanpak vraagt van de medewerkers dat ze kunnen werken als generalist én specialist. Door de vertrouwensrelatie met de studenten is het moeilijker om KAW-medewerkers bij ziekte te vervangen.

De financiering van KAW is het grootste struikelblok omdat die afhankelijk is van de Plusmiddelen van de RMC-regio. Daarom wordt KAW vooral ingezet voor eerstejaarsstudenten op niveau 1 en 2, terwijl ook onderwijsteams op niveau 3 en 4 er om vragen. Het zoeken is nu naar een aanpak voor niveau 3 en 4 die minder intensief is, maar wel elementen heeft die bepalend zijn voor het succes op niveau 1 en 2.

Meer weten

- Eus Hehanussa, Manager Ondersteuning: e.hehanussa@albeda.nl
- Via www.nji.nl: *Op weg naar nog effectievere ondersteuning en hulpverlening voor Rijnmondse mbo-studenten. Onderzoek naar inrichting samenwerking mbo, hulpverlening en ondersteuning (2017) (pdf)*

Graafschap College Doetinchem

JongLeren, programma voor jongeren met psychische problematiek: 'Binnen het mbo hulpverlening aanbieden om de drempel te verlagen'

Hoe voorkomen we dat jongeren door psychische problemen vroegtijdig het mbo verlaten, zonder hun opleiding af te maken als het weer beter met hen gaat? Als antwoord op die vraag bedacht het Graafschap College in Doetinchem samen met de ggz en de jeugdzorg in de regio het programma JongLeren. Dat helpt jongeren met psychische problemen om tijdens de behandeling te blijven leren en zo snel mogelijk de draad van het mbo weer helemaal op te pakken.

Het blijkt moeilijk om jongeren die in behandeling zijn bij de ggz een goede (door)start in het onderwijs te laten maken. Dat komt doordat programma's van onderwijs en hulpverlening onvoldoende op elkaar zijn afgestemd en docenten deze jongeren geen vangnet kunnen bieden. Met als gevolg dat jongeren die behandeld worden voor psychische problemen voortijdig afhaken in het onderwijs en zich uitschrijven zonder perspectief op een beroepskwalificatie. 'Wij denken dat we dat met een gemeenschappelijk programma van specialistische partijen kunnen voorkomen', stelt Alex Jansen van het Graafschap College. De school heeft een uitgesproken keuze gemaakt voor het model "mbo als wijk", licht hij toe: 'Wij zijn ervan overtuigd dat de drempel om gebruik te maken van hulpverlening stukken lager is als we die binnen het mbo aanbieden.'

Opzet van het programma

Vanaf het najaar van 2019 krijgen jongeren met psychische problemen op het mbo een passend programma onder de titel JongLeren. Daardoor blijven ze in het onderwijs actief terwijl ze tegelijkertijd kunnen rekenen op persoonlijke en groepsmatige begeleiding en op externe hulpverlening door de ggz of een orthopedagoog. Tijdens het programma krijgen ze de mogelijkheid om gedeeltelijk beroepsspecifieke vakken te volgen in het mbo.

Uitgangspunt van het programma is dat de behandeling tijd nodig heeft om aan te slaan en dat jongeren de ruimte moeten krijgen om op termijn weer in het regulier onderwijs te kunnen functioneren. Daarom is het programma modulair opgebouwd en combineert het onderwijs met aandacht voor bewegen, gezonde leefstijl, persoonlijke ontwikkeling,

functioneren in een groep en individuele externe hulpverlening. De groep bestaat uit maximaal 15 studenten die worden begeleid door twee docenten, een orthopedagoog, een gz-psycholoog en ggz-therapeuten. Behandelen en onderwijsdoelen worden nauw op elkaar afgestemd. Het Graafschap College en de gemeenten waarin de jongeren wonen, delen de kosten.

Meerwaarde

De verwachting is dat studenten met psychische problemen profijt hebben van een geïntegreerde aanpak van onderwijs en behandeling. Voor het onderwijs is de meerwaarde dat er nu een vangnet is voor deze groep studenten en uitschrijving wordt voorkomen. De betrokken gemeenten hebben er belang bij als minder jongeren langdurig thuiszitten of ingewikkelde re-integratietrajecten nodig hebben. Uiteindelijk hebben niet alleen de jongeren er profijt van, maar kan de investering in het programma de samenleving veel kosten besparen.

Het Nederlands Jeugdinstituut gaat deze aanpak monitoren en de effectiviteit onderzoeken. Daarmee wordt ook al gewerkt aan de evaluatie en overdraagbaarheid van JongLeren.

Succesfactoren

Belangrijk gegeven voor het slagen van het programma JongLeren is dat in de regio de samenwerking rond passend onderwijs inmiddels een stevig fundament heeft gekregen. De betrokken partijen deelden een sterke behoefte aan een gemeenschappelijk programma voor jongeren met psychische problemen en hebben onderling veel vertrouwen in elkaars specialistische deskundigheid. Daarmee behoort

JongLeren tot de eerste intensieve vormen van regionale samenwerkingsvormen tussen ggz en mbo.

Een andere succesfactor is dat het Graafschap College alles wat studenten aan zorg en hulp nodig kunnen hebben binnen de school aanbiedt, volgens het model van 'het mbo als wijk'. Hierdoor is verwijzing geen drempel meer om van jeugdzorg of ggz gebruik te maken.

Belemmeringen en knelpunten

De grootste belemmering voor de uitvoering van het programma vormen de schotten tussen zorg en onderwijs in de financiering. De behandelkosten binnen het programma moeten bekostigd worden op basis van beschikkingen van de gemeente of de zorgverzekeraar. Dat maakt de samenwerking van het mbo met jeugdzorg en ggz complex en onnodig duur.

Meer weten

- Alex Jansen: ab.jansen@graafschapcollege.nl

Summa College Eindhoven

Interne zorgstructuur met centrale rol voor schoolmaatschappelijk werk:
'Nabijheid is de sleutel voor succes'

Hoe zorg je ervoor dat leerlingen op het mbo tijdig de zorg krijgen die ze nodig hebben? Het Summa College in Eindhoven heeft een interne zorgstructuur opgezet waardoor zorgcoaches via het zorgteam snel kunnen overleggen en actie kunnen ondernemen. Dat doen zij samen met de externe partners die in de school aanwezig zijn: schoolmaatschappelijk werk, ggz, leerplichtambtenaren en op afroep de GGD. Door de korte lijnen kunnen de middelen uit het door de gemeente gefinancierde VSV-project efficiënt besteedt worden.

Om te voorkomen dat jongeren in het mbo vastlopen door persoonlijke problemen is snel ingrijpen met laagdrempelige hulp cruciaal. 'Ons uitgangspunt is dat interne en externe samenwerkingspartners fysiek aanwezig zijn in de scholen, dicht bij de studenten en dicht bij de onderwijsteams,' stelt Marieke Sepers, teamleider studentenbegeleiding van het Summa College. 'Nabijheid is de sleutel voor succes'. Dat vraagt om een fijnmazige interne zorgstructuur en de aanwezigheid in de school van externe partners met verstand van zorg en leerplicht. En wanneer een student meer of andere jeugdhulp nodig heeft, moet dat adequaat geregeld worden via een wijkteam.

Opzet van de zorgstructuur

In de interne zorgstructuur van het Summa College heeft iedere student als eerste aanspreekpunt een loopbaanbegeleider, ieder team een zorgcoach en ieder cluster van opleidingen een zorgcoördinator. Deze zorgcoördinator is voorzitter van het zorgteam waarin de zorgcoaches samenwerken met zowel interne als externe partners die fysiek in de school aanwezig zijn, zoals schoolmaatschappelijk werk, ggz, Leerplicht Plus-ambtenaren en GGD. Het schoolmaatschappelijk werk, dat goed in de school is geïntegreerd, onderhoudt het contact met de wijkteams om de jeugdhulpverlening te regelen. 'Daar hebben we voor gekozen omdat onze gebouwen niet in de wijken staan waar onze studenten wonen', legt Marieke Sepers uit. 'Generalisten van de wijkteams staan op veel meer op afstand van de scholen en werken vooral curatief en op vraag.' Het Summa College zou liever werken volgens het model "mbo als wijk", maar dat sluit niet aan op de manier waarop de wijkteams in Eindhoven nu zijn georganiseerd, vertelt Marieke Sepers. 'Bovendien hebben we ook veel studenten van buiten de regio. Onderwijs en gemeente zijn momenteel wel in gesprek over de aansluiting tussen onderwijs en jeugdzorg.'

Meerwaarde

Voor studenten betekent de interne zorgstructuur van de school dat de hulp dichtbij en op een veilige plek te krijgen is. Dat voorkomt ook dat ze steeds opnieuw hun verhaal moeten vertellen aan verschillende hulpverleners. Een student die de voordelen van die nabijheid heeft ervaren, vertelt: 'Het is een tijdje heel slecht gegaan met mij, maar ik dacht dat ik er met niemand over kon praten. Mijn zorgcoach zag dat het niet goed ging en zorgde dat ik op school met een mevrouw kon praten over mijn problemen. Na een paar gesprekken voelde ik me veel beter en ging het op school ook veel beter.'

Docenten kunnen studenten snel doorverwijzen en krijgen ondersteuning van deskundigen die ze in de school kunnen

consulteren. Daardoor worden ze steeds beter in het signaleren van problemen, pakken ze zelf meer in de klas op en verwijzen ze op tijd door. Zoals deze docent: 'Bij een meisje in mijn klas had ik het vermoeden dat ze met een loverboy te maken had. Ik ben binnengelopen bij onze schoolmaatschappelijk werkster, heb de signalen die ik opgevangen had met haar besproken en ze heeft direct actie ondernomen. Door onze korte lijnen en het snel inschakelen van de juiste hulpverlening is erger voorkomen en zit de student weer met aandacht in de klas. Binnenkort haalt ze haar diploma!' De school profiteert van de samenwerking door het wederzijds benutten van elkaars kennis en kunde. Daardoor wordt de beschikbare capaciteit van de verschillende organisaties zo efficiënt mogelijk ingezet.

Werkzame factoren

Alle betrokken partijen onderschrijven het belang van vroegtijdig signaleren en preventieve maatregelen en werken daaraan in de dagelijkse praktijk. Jeugdhulp wordt pas ingeschakeld als daarvoor vanuit de professionals in de interne zorgstructuur aanleiding toe is. De zorgcoördinatoren die uit alle onderwijsteams binnen de school komen, spelen een belangrijke rol in de communicatie tussen de interne en externe samenwerkingspartners. Samen vormen zij één team, voeren ze de regie over de samenwerking en leggen ze afspraken met externe samenwerkingspartners vast in contracten en evaluaties.

De school prijst zich gelukkig dat de jeugdhulporganisaties in de randgemeenten goed georganiseerd zijn en dat het schoolmaatschappelijk werk goed contact met hen weet te onderhouden. Bovendien maakt de financiering van de zorgstructuur uit de VSV-middelen het mogelijk om diverse geldstromen samen te voegen en hinderlijke schotten te vermijden.

Belemmeringen en knelpunten

Punt van zorg is dat de inzet van de ggz in de school gericht op signalering en doorverwijzing wordt bekostigd uit projectgeld en daardoor niet voor de toekomst is geborgd.

Meer weten

- Marieke Sepers - marieke.sepers@summacollege.nl

Landstede: de Schakelfunctionaris

Landstede werkt sinds januari 2015 met een Schakelfunctionaris die als linking pin fungeert in het verbinden van onderwijsoverstijgende hulpvragen van studenten met adequate (jeugd)hulpverlening in de eigen woonomgeving.

Deze aanpak stimuleert de eigen kracht van de student: hij/zij is regisseur en verantwoordelijk voor de gang naar de hulp. Lukt dit de student om uiteenlopende redenen niet, dan biedt de Schakelfunctionaris ondersteuning bij het vinden van de juiste hulp binnen de woongemeente van de student en neemt hij de verantwoordelijkheid om dit proces te monitoren.

Voorafgaand aan de invoering van de nieuwe Jeugdwet heeft Landstede de pilot Doorontwikkeling Netwerk jeugd en gezin, Zwolle 2013–2014 uitgevoerd samen met gemeente Zwolle, Deltion College, instelling voor maatschappelijk werk en de JGZ. “De pilot heeft ons geleerd dat de rol van de Schakelfunctionaris van groot belang is voor afstemming en regievoering tussen alle partijen, zodat de student snel de juiste hulp vindt.” Landstede kiest ervoor de uitvoering van het SMW toe te voegen aan het SAB. De volgende professionals van het SAB vullen dit in:

- studentadviseurs met specialismen op gebied van loopbaan, leren en welbevinden. Zij zijn geschoold als orthopedagoog, psycholoog of docent met specialisatie.
- twee schakelfunctionarissen. Zij vervullen een brugfunctie tussen onderwijs, gemeenten en (hulp) instellingen/sociaal domein.

Hoe ziet dit er in de praktijk bij Landstede uit?

- Elke student heeft een coach die de leerloopbaan begeleidt en fungeert als eerste aanspreekpunt.
- Voor alle Landstede-studenten is extra begeleiding (bij sociale vaardigheden, beroepsvaardigheden, studievaardigheden, taal en rekenen, loopbaanbegeleiding) op elke locatie beschikbaar.
- Voor studenten met een niet loopbaangerelateerde hulpvraag is ondersteuning van een studentadviseur van het eigen expertisecentrum Student Advies & Begeleiding (SAB) beschikbaar.
- De leerplichtambtenaar en de consultants van het RMC zijn op elke locatie aanwezig.

- De inzet van de Schakelfunctionaris is tweeledig:
 - op uitvoeringsniveau, waarbij de student in contact wordt gebracht met de hulpverlening.
 - op beleidsniveau, gericht op de woongemeente van de student als er geen ingang was/is of wanneer passende hulpverlening niet (vlot) voorhanden is.

De schakelfunctionaris is centraal aanspreekpunt voor de extern betrokkenen en studentadviseurs (intern). Hij bouwt aan een relevant regionaal netwerk zodat de weg naar de benodigde hulp voor de student snel gevonden is. De Schakelfunctionaris koppelt na de start van de hulpverlening, handelingsgerichte adviezen terug aan het onderwijs en monitort het traject. Bij een complexe hulpvraag waarbij meerdere partijen zijn betrokken, initieert de Schakelfunctionaris geregeld interdisciplinair overleg. Hierbij zijn in elk geval de student en de coach aanwezig en bij voorkeur ook de ouder(s)/verzorger(s). De Schakelfunctionaris biedt collegiale consultatie aan studentadviseurs bij meervoudige problematiek. Dit kan voorkomen dat de student externe hulpverlening nodig heeft, omdat hij door de studentadviseur voldoende wordt ondersteund. Indien nodig legt de studentadviseur de samen met student en coach gemaakte afspraken over maatwerk vast in een Ondersteuningsplan, in het kader van Passend Onderwijs. De studentadviseur sluit aan bij de studentbesprekingen van het team waarvan hij contactpersoon is. Hij denkt mee, ondersteunt het team bij vroegsignalering en adviseert handelingsgericht.

NB: De rol van Schakelfunctionaris wordt momenteel geëvalueerd. Hierin worden de ervaringen met Passend Onderwijs en de transformatie Jeugdzorg en Wmo meegenomen.

Cijfers, doelen en resultaten

Start:

1 januari 2015.

Schoolpopulatie:

Aantal studenten bij Landstede MBO in 2016-2017 totaal circa 11.000.

Doelgroep:

Studenten van alle niveaus en alle opleidingen, met niet-schoolse, veelal meervoudige problematiek op meer dan één leefgebied.

Doelen/ambities samenwerking mbo en (jeugd) hulpverlening:

- duurzame samenwerking tussen interne en externe ondersteuning.
- processen versnellen.
- ieders expertise met de juiste verantwoordelijkheid inzetten.
- reduceren voortijdig schoolverlaten.

Betrokkenheid gemeenten?

Op basis van casuïstiek, met de (55) woongemeenten van de studenten.

Welke wijkteams en (jeugd)hulpinstellingen zijn betrokken?

Op basis van casuïstiek; sociale wijkteams, Dimence (Jeugd GGZ & Mindfit GGZ 18+), Tactus verslavingszorg, Trias jeugdhulp, Travers jongerenwerk, etc.

Bereik:

In 2016-2017 is aan 2700 studenten extra ondersteuning geboden. De Schakelfunctionaris is betrokken bij 400 studenten daarvan.

Inzet op studenten met ondersteuningsbehoefte:

- extra ondersteuning: 22 fte, waaronder 2 schakelfunctionarissen met elk 0,8 fte, 25 studentadviseurs met minimale aanstelling van 0,6 fte, management en administratieve ondersteuning.
- Landstede draagt de financiering voor deze werkpraktijk.
- Leerplicht/RMC binnen elke locatie.

Resultaten samenwerking:

- Studenten, coaches en studentadviseurs voelen zich gesteund door de kennis en het adequate handelen van de Schakelfunctionaris.
- Studenten worden gekoppeld aan adequate hulpverlening.
- Volledige duidelijkheid voor betrokken instanties over de juiste verantwoordelijkheid en (financiële) middelen.
- Het organiseren van multidisciplinair overleg op maat rondom de student.
- Helder: één aanspreekpunt binnen Landstede voor ketenpartners.
- Duurzame samenwerking, elkaar kennen, elkaars taal leren spreken; problematiek wordt eerder opgepakt.
- Ernstiger problematiek wordt voorkomen.
- Schooluitval is verminderd.
- De kans op een succesvolle start in werk en maatschappij wordt groter voor deze kwetsbare groep.

Friesland College: School Als Werkplaats

Op het Friesland College werkt sinds 2011 een multidisciplinair team onder de titel School Als Werkplaats (SAW). Dit werkt preventief, want de SAW'ers zijn op school aanwezig en werken nauw samen met docenten/ coaches. De school heeft de functie van een wijk: ondersteuning en hulpverlening door specialisten vindt plaats op het Friesland College zelf.

Alleen voor bepaalde specialistische hulp (in minder dan 1% van de gevallen), zoals een behandeling bij de GGZ- Jeugd, traumabehandeling of Veilig Thuis, schakelt SAW via huisarts of wijkteam door naar externen. Tijdens deze externe behandeling blijft de SAW'er het contact tussen student en school onderhouden en kan de student naar school blijven gaan. Het doel is minder VSV. Door de samenwerking tussen jeugdhulporganisaties de school in te halen, is er minder verwijzing naar externe en zwaardere zorg.

SAW kent vijf werkzame principes:

- nabijheid en laagdrempeligheid.
- snelheid en doeltreffendheid.
- respectvol en laagdrempelig in het contact met studenten.
- breed handelingsrepertoire: alle expertise binnen één team.
- directe ondersteuning, geen 'schotten'.

De ondersteuningsvraag komt bij het SAW-team terecht op initiatief van een docent/coach, de student zelf of een SAW'er.

Collega's uit het SAW-team zijn 8 tot 12 uur per week in de leer- en werkomgeving aanwezig om laagdrempeligheid, herkenbaarheid en vertrouwen te creëren. Het is voor studenten gewoon om met een SAW'er te praten. Daarnaast zijn SAW'ers op afroep van het opleidingsteam direct beschikbaar. Afweging bij inzet van deze ondersteuning: het probleem niet exporteren, maar hulp importeren. Dit voorkomt verwijzing naar externe zorg, wijst ervaring uit. Voorwaarde is wel dat SAW voldoende specialistische kennis en expertise in huis heeft.

De inzet van SAW'ers is vooral gericht op preventie: de SAW'er voert gesprekken, analyseert op welke leefgebieden er een vraag is en maakt een inschatting van wat nodig is. Dit varieert van lichte pedagogische ondersteuning tot

intensieve gesprekken met de student. Op het Friesland College is de verbinding tussen hulpverlening en onderwijs vanzelfsprekend. SAW'ers werken op school en in de leeromgeving van de student intensief samen met docenten/ coaches. Zij zijn zich voortdurend bewust van het belang van het onderwijs en hoe de ondersteuning hierin aan te bieden. Verzuim is een belangrijk signaal. Dit grijpen de docent/coach en SAW'er aan om samen in actie te komen en de student weer op school te krijgen. Focus ligt op ontwikkeling van preventie en vroegsignalering. Hiertoe werken docent/coach en SAW intensief samen. Zij leren van elkaar en versterken samen het pedagogische basisklimaat in de klas, wat uitval voorkomt. Uitgangspunt is altijd het aanspreken van de student op zijn kracht en niet op zijn problemen!

SAW kent twee teams, één in Leeuwarden en één in Heerenveen. Samen hebben ze één teamleider. Deze spreekt elke SAW'er geregeld, organiseert casuïstiekbespreking en themabijeenkomsten, is verantwoordelijk voor goede PR, wordt ingezet bij vastlopende situaties, controleert naleving van uitgangspunten en streeft naar een eenduidige werkwijze. Bij 99% van de studenten die aanklopt voor hulp vormen een luisterend oor, praktische tips en/of lichte ondersteuning door de SAW'er zelf de oplossing.

Cijfers, doelen en resultaten

Het volgende betreft alleen het SAW-team en niet de andere ondersteuningsactiviteiten die het Studenten Service Centrum uitvoert, zoals loopbaanbegeleiding, time-out-voorzieningen, informatie en advies.

Start:

Begin 2011 in de opleidingen niveau 1 en 2. In 2014 uitbreiding naar niveau 3 en 4. Sinds 2015/'16 ook op de locaties in Heerenveen.

Schoolpopulatie:

Circa 10.000 studenten, waarvan circa 7700 studenten onder team SAW vallen. Van hen worden er jaarlijks zo'n 1740 door SAW gezien/gesproken.

Doelgroep:

Voor alle studenten en specifiek voor studenten die door tegenslagen in het leven extra ondersteuning nodig hebben.

Doelen/ambities samenwerking mbo en (jeugd) hulpverlening:

- Positieve bijdrage leveren aan onderwijsopbrengsten: reduceren voortijdig schoolverlaten, terugdringen verzuim, verhogen rendement (door preventief interveniëren).
- Efficiënt en integraal organiseren van zorg- en hulpverlening, zodat minder inzet van zwaardere en duurdere externe zorg nodig is.
- Verbeteren aansluiting binnen de keten van (jeugd)hulp/ zorgverlening.
- Ontwikkelen en verbeteren van het pedagogische repertoire van docenten/coaches, zodat zij problematiek bij deelnemers eerder en beter kunnen signaleren.

Inzet op studenten met ondersteuningsbehoefte:

- 400 uitvoeringsuren per week op alle locaties van het Friesland College.
- Het gaat om 9 medewerkers van het Friesland College: 5 in Leeuwarden en vier in Heerenveen. Zij werken in een range van 4 uur tot 32 uur per week voor SAW.
- Verder zijn betrokken: 22 medewerkers van externe (jeugd) hulpverleningsinstellingen en gemeenten: 14 in Leeuwarden en 6 in Heerenveen; 2 medewerkers werken zowel in Leeuwarden als in Heerenveen. Zij werken 6 tot 32 uur per week voor SAW.
- Naast de uitvoeringsuren betaalt het Friesland College voor de inzet van een teamleider (28 uur), een inhoudelijk medewerker (16 uur), professionalisering van het team en materiële kosten.

Betrokkenheid gemeenten:

Op initiatief van de gemeentes Leeuwarden en Heerenveen is per januari 2017 een gezamenlijke regeling overeengekomen, waarbij elke MBO-instelling van alle 20 Friese gemeentes €15,00 per jaar per student ontvangt om de zorg in het onderwijs te organiseren. De uitvoering van SAW wordt nu betaald door: 1/3 Friese Gemeenten, waarvan Leeuwarden het grootste deel financiert; 1/3 deel De Friesland Zorgverzekeraar; 1/3 Friesland College.

Welke wijkteams en (jeugd)hulpinstellingen zijn betrokken?

Zo goed als alle (jeugd)hulp- en welzijnsinstellingen uit de regio: zorgcoördinatoren Friesland College, RMC/Leerplicht, Wellzo (jongerenwerk), Caleidoscoop (jongerenwerk), Kinnik (jeugdGGZ), VNN (verslavingszorg), Jeugdhulp Friesland (ambulante hulp), ZIENN (opvang en ondersteuning), Jeugdloket (arbeid, financiën), MEE, REIK (LVB), GGD, FIER (geweld in afhankelijkheidssituaties).

Resultaten samenwerking:

Uitkomsten Monitor School Als Werkplaats 2017:

- SAW heeft een positief effect op onderwijsopbrengsten als het gaat om voortijdig schoolverlaten (VSV), schoolverzuim en opleidingsduur.
- SAW heeft een positief effect op het beroep dat studenten doen op externe duurdere zorg, omdat hun ondersteuning wordt aangeboden in de school en leeromgeving in een vroegtijdig, preventief stadium.
- Het bereik van SAW is vanaf het studiejaar 2011/ 2012 ieder jaar gestegen, zowel preventief als wat betreft de intensieve begeleiding. Dit komt doordat het aantal uren dat ingezet is, steeg van ruim honderd uur per week in het studiejaar 2011/2012 naar ruim 400 uur per week in het studiejaar 2016/2017. Daardoor kon SAW ingezet worden op alle scholen en alle niveaus.
- Een op de zes studenten heeft contact met een SAW'er. Uit de cijfers van augustus 2018 blijkt dat dit inmiddels om één op de vijf studenten gaat.
- Wat hierbij opvalt, is dat SAW jaarlijks steeds meer studenten bereikt (in 2018 191 studenten meer dan in 2017), maar dat het aantal externe verwijzingen naar specialistische (jeugd) hulpverlening in vier jaar tijd gedaald is van 1,3 naar 0,4%.
- SAW heeft een positief effect op het interdisciplinaire samenwerken en de inzet van hulpverleners/ jongerenwerkers van zorg- en welzijnsinstellingen, omdat zij opereren vanuit de werk- en leeromgeving dichtbij de student en de docentcoach.
- Dit werkt preventief én maakt dat de zorg doelmatig kan worden aangeboden.

Deltion college: het Deltion Jongerenteam

In 2015 is het Deltion College gestart met het Deltion Jongerenteam (DJT), waarin hulpverleners met verschillende expertises, het jongerenwerk en Leerplicht/ RMC zijn samengebracht. Het DJT richt zich in eerste instantie op studenten van de Entreeopleiding en op studenten die een niveau 2-opleiding volgen. Het DJT werkt in de directe nabijheid van de student: de school als 'wijk'.

De uitkomsten van de pilot Doorontwikkeling Netwerk Jeugd en Gezin Zwolle 2013- 2014, hebben aangetoond dat juist deze veelal kwetsbare studenten de weg naar de hulpverlening moeilijk weten te vinden, omdat ze soms 'klaar zijn met hulpverlening' of dat de drempels voor hulp te hoog zijn. Het DJT biedt vanuit een generalistische en integrale basisaanpak (specialistische) ondersteuning aan studenten en docenten. Leidraad hierbij is: zo zwaar als nodig, zo licht als kan.

Het DJT is gebaseerd op drie ontwerpprincipes:

1. Laagdrempelig op de opleidingslocatie, voor leraren en studenten.
2. Gezamenlijke visie en aanpak met betrekking tot het versterken en activeren van jongeren.
3. Interdisciplinair team op de mbo-locatie.

Voor zover mogelijk vindt hulpverlening op school plaats. Voor bepaalde specialistische hulpverlening is het echter noodzakelijk door te schakelen naar externen (denk aan Veilig Thuis en politie). Een hulpvraag komt bij het DJT terecht via de student zelf, een studieloopbaanbegeleider (SLB'er), via de SLB'er en de student samen of door een waarneming van (vermoeden van) problematiek.

In het studenttraject bij het Deltion Jongerenteam onderscheiden we vier typen ondersteuning:

- *Vraagverhelderingsgesprek*
Er vinden één à twee gesprekken plaats om de vraag van de student helder te krijgen en advies te geven aan de student en de studieloopbaanbegeleider.
- *Psychosociale ondersteuning*
Er vinden gesprekken plaats gericht op het versterken van het psychosociaal welbevinden van de student. In overleg met de student is er een terugkoppeling naar de ouders en/of naar de SLB'er.
- *Eén student, één ondersteuningsplan*
Er wordt een ondersteuningsplan opgesteld rondom

de hulpvragen van de student. Het traject bestaat uit psychosociale ondersteuning voor de student en afstemming met betrokkenen uit privéomgeving, onderwijs en/of hulpverlening. Uitgangspunt is: er wordt mét de student gesproken, in plaats van óver de student.

- *Onderwijsondersteuning*

Er worden handelingsadviezen gegeven aan leraren en studieloopbaanbegeleiders in het onderwijs. Dit type ondersteuning kan in combinatie met andere trajecten worden gegeven.

Het houden van de focus op de verbinding tussen hulpverlening en onderwijs is in iedere samenwerking een belangrijk aandachtspunt. Daarom werkt het DJT nauw samen met de loopbaanadviseurs van het Studenten Succes Centrum. Elke opleiding heeft een vast 'DJT-gezicht'. De studenten kennen deze DJT'er, o.a. door de kennismaking aan het begin van het schooljaar en doordat de DJT'er meerdere keren per week aanwezig is op de opleidingen.

Het Deltion College probeert problemen van studenten ook voor te blijven. Aanwezigheid van het DJT in de opleidingsteams helpt daarbij. Het DJT ondersteunt leraren en SLB'ers bij het (leren) signaleren. Daarnaast organiseert en initieert het DJT Deltion brede preventieve activiteiten voor studenten en leraren/SLB'ers. Voorbeelden hiervan zijn trainingen als 'Grip op je dip' voor studenten, Dip, depressie, suïcide voor leraren/SLB'ers, deelname aan klassenbespreking, inzet van preventieve klassikale aanpak als THINK, thema's als gezondheid en verslaving e.d.

Cijfers, doelen en resultaten

Start:

Pilot DJT: 2013/14. Vervolg: maart 2015, pilot is verlengd tot 2020

Schoolpopulatie:

Aantal studenten op de campus van Deltion in 2016-2017: totaal circa 15.890 studenten, Entree-opleiding en mbo niveau 2: 2.545. Bijna 14% van de studenten komt uit Zwolle zelf, 46% komt uit de omliggende gemeenten in de regio Zwolle en de overige 40% van de studenten komt uit geheel Noord-Oost Nederland.

Doelgroep:

(Kwetsbare) Studenten van opleidingen op niveau 1 (Entree) en niveau 2, met niet-schoolse, veelal meervoudige problematiek op meer dan één leefgebied.

Doelen/ambities samenwerking mbo en (jeugd) hulpverlening:

- reduceren voortijdig schoolverlaten.
- reduceren van de inzet van externe, specialistische zorg, o.a. door verbeteren van vroege signalering en door snelle en effectieve hulp.
- hoger bereik (meer jongeren worden daadwerkelijk geholpen) en betere hulpverlening door optimale aansluiting tussen school en thuis, wijkteam en externe hulpverlening.
- ontwikkelen van preventieve activiteiten en vroegsignalering.

Soort problemen van studenten:

Geestelijke gezondheidsproblematiek (50%), huiselijke relaties (36%), rondom werk (35%). Andere problemen liggen op het gebied van financiën, huisvesting, lichamelijke gezondheid, middelengebruik, vrije tijd/hobby's, sociaal netwerk/vriendenkring, justitie of levensbeschouwing. Bijna de helft van de 307 studenten die DJT in 2016/2017 begeleid heeft, had problemen op drie of meer leefgebieden.

Inzet op studenten met een ondersteuningsbehoefte:

- studenten Succescentrum (SSC): 50 medewerkers (ca. 40 fte).
- externe inzet, bijvoorbeeld Leerplicht/RMC, het Financieel Spreekuur (FIS) e.d.
- DJT: 3,5 fte (ca. 14 medewerkers) in 2016/2017.
- Deltion en gemeente Zwolle dragen samen de financiële verantwoordelijkheid voor de pilot.

Betrokkenheid gemeenten:

De gemeente Zwolle is als centrumgemeente nauw betrokken bij de opzet en uitvoering van het DJT, de tien andere gemeenten van de Jeugdzorgregio en de elf gemeenten van de RMC regio zijn op hoofdlijnen betrokken als het gaat om casussen en

beleid. Over de inzet van concrete hulp aan de student stemt het DJT waar nodig af met de woongemeente van de student (circa 50 verschillende gemeenten).

Hoeveel wijkteams, (jeugd)hulpinstellingen zijn betrokken?

In het DJT zitten diverse jeugdhulp- en welzijnsinstellingen: De Kern (SMW), RMC/Leerplicht, Sociaal Wijkteam, Dimence (JeugdGGZ & Mindfit GGZ 18+), Tactus verslavingszorg, Trias jeugdhulp, Travers jongerenwerk en MEE (Travers en Mee alleen minder inzet in schooljaar15/16).

Resultaten samenwerking (bron: Evaluatie 2016-2017):

- De schooluitval van de betrokken opleidingen is verminderd.
- Problematiek wordt (eerder) opgepakt en in sommige gevallen (bijvoorbeeld verslavingsproblematiek) met lichtere interventies opgelost.
- Studenten en leraren en SLB'ers voelen zich gesteund en gesteund door de kennis, presentie en snelle ondersteuning van DJT. Zeker voor studenten en leraren werkt nabijheid.
- Voor ketenpartners werkt de combinatie van kennis en vaardigheden in één team en de nabijheid op school.
- Door beperking van problematiek en – mede doordoor – minder schooluitval, wordt de kans op een succesvolle start in werk en maatschappij – en daarmee een kleiner beroep op maatschappelijke voorzieningen – groter voor deze kwetsbare groep.

Achterhoek: alle ondersteuning op school

Dankzij een oplossingsgerichte cultuur bestaat in de Achterhoek al jaren een goede samenwerking tussen onderwijsinstellingen, jeugdhulpinstellingen, gemeenten, RMC en UWV. Die samenwerking heeft onder andere het regionale Actieplan ‘Achterhoekse jongeren naar werk, school of zinvolle dagbesteding 2018-2020’ opgeleverd. Het succes van deze samenwerking is mede te danken aan het grote commitment van bestuurders. Zij nemen de ervaringen op het operationele niveau serieus en voelen zich gezamenlijk verantwoordelijk voor zowel de financiering als de voortgang.

Als regio aan de rand van Nederland, met van oudsher naast de agrarische sector veel ambachtelijke bedrijvigheid, is de Achterhoek gewend eigen oplossingen te vinden en daarvoor zelf ook de verantwoordelijkheid te nemen. Dat geldt ook wanneer het gaat om de toekomst van jongeren die in de regio naar school gaan en daar aansluitend werk zoeken. Tussen de partijen die bij het Actieplan betrokken zijn, bestaat er grote transparantie over de kosten, de beschikbare en ontbrekende financiën en de besteding van extra ingezette gelden. De samenwerking vindt plaats aan verschillende overlegtafels, zowel op bestuurlijk als ambtelijk niveau. De gemeente Doetinchem heeft voor het mbo op het Graafschap College een vaste contactpersoon. De samenwerking heeft geleid tot een breed ondersteuningsaanbod voor studenten op school waarin middelen, expertise en capaciteit worden gebundeld zodat ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid een zinvolle bijdrage kan leveren.

Begeleiding en hulp op school

In de regio werken trajectbegeleiders in teams van maatschappelijk werkers, jeugdzorgwerkers, ambulante begeleiders en orthopedagogen. Zij bieden begeleiding aan studenten die vanwege problemen op allerlei gebieden overbelast dreigen te raken of al zijn, met soms uitval als resultaat. Ook ondersteunen de trajectbegeleiders de mbo-docenten, zodat die beter toegerust zijn voor het omgaan met probleemgedrag van studenten. Voor jongeren die uitvallen op school vanwege psychische problemen en bij het RMC terechtkomen, hebben mbo en ggz een programma ontwikkeld waarbij de ggz ondersteuning of behandeling op school aanbiedt. En jongeren met financiële problemen kunnen op school begeleiding krijgen van sociaal raadslieden. Zij bieden studenten op verschillende manieren ondersteuning, zowel financieel als in de vorm van een training.

Amsterdam: MBO-Agenda als basis voor vernieuwing

Met de MBO-Agenda zetten alle Amsterdamse mbo-instellingen en de gemeente zich sinds 2015 in voor onderwijs dat jongeren uitdaagt het beste uit zichzelf te halen en hen goed voorbereidt op de eisen van de huidige en toekomstige arbeidsmarkt en samenleving. De wethouder besloot daarvoor het traditionele beleidsproces om te draaien en de mbo-scholen het voortouw te geven.

De MBO-agenda is tot stand gekomen na een intensieve dialoog tussen de gemeente, de vijf mbo-instellingen, onderwijsexperts en vertegenwoordigers van het regionale bedrijfsleven. De mbo-instellingen kunnen voor het concretiseren van de gezamenlijk gekozen doelen een projectsubsidie aanvragen die past bij de eigen context van de school. De diversiteit van de aanvragen groot is. De resultaten worden per project in beeld gebracht en met elkaar besproken. In de evaluatie uit 2018 worden opbrengsten genoemd op gebieden als professionalisering van docenten, kennisuitwisseling en stagebegeleiding.

De positieve ervaringen met deze benadering hebben eraan bijgedragen dat andere mbo-instellingen in Amsterdam meer belangstelling hebben gekregen voor deze aanpak. Door het delen van kennis en ervaringen via de projectgroep kan er breder van de ervaringen geprofiteerd worden en kan het mbo alle studenten een goede loopbaanontwikkeling bieden, los van het individuele instellingsbelang.

De Transformatieve school

Een inspirerend voorbeeld dat de Amsterdamse MBO-Agenda heeft opgeleverd, blijkt het werken vanuit het concept 'De Transformatieve school' te zijn, waarmee een van de scholen is begonnen. Dit concept is ontwikkeld door Illiass El Hadioui. De Transformatieve school gaat uit van het onderscheid tussen straat-, thuis- en schoolcultuur. Inzicht in de verschillende codes die bij die leefwerelden horen helpt om het gedrag van de studenten te kunnen begrijpen. Niet om het gedrag goed te keuren, maar om in te zien dat het voortdurend corrigeren van gedrag binnen de schoolcultuur voor deze studenten niet werkt. Het zoeken is naar aanpassingen binnen het schoolsysteem zodat de studenten gaan ervaren hoe zij zich positief en functioneel kunnen gedragen. De aandacht is daarbij sterk gericht op het pedagogisch klimaat in de school. Als de studenten op school welbevinden ervaren is er een basis voor leren. Docenten leren vaardigheden waardoor zijzelf en studenten bewust kunnen omgaan met die verschillende codes. Zo ontstaat er ruimte voor de leerdoelen.

De Meierij: Kwetsbare jongeren in de boot

De samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp in de regio De Meierij, de regio rond Den Bosch, is gebaseerd op een gezamenlijk idee over oplossingen voor toekomstige problemen op de arbeidsmarkt in Noordoost-Brabant. Het mbo maakt daarom al jaren deel uit van het OOGO. De regionale samenwerking vindt vooral plaats via de netwerkorganisatie Agrifood Capital Werkt!, waarin het bedrijfsleven, het UWV, het onderwijs, de gemeenten en de provincie vertegenwoordigd zijn.

Op het programma van deze netwerkorganisatie staan vier opgaven, waarvan er één onder het motto 'kwetsbare jongeren in de boot'. Om uitval te voorkomen trekken de netwerkpartners gezamenlijk op in het vinden van een passende en duurzame plek voor deze jongeren op de arbeidsmarkt. Met hun samenwerking willen de partners een sluitende aanpak voor onderwijs en arbeidsmarkt behouden, de onderlinge samenwerking en kennisdeling tussen onderwijsinstellingen bevorderen, en jongeren gezamenlijk na schoolverlaten nazorg te bieden.

De ambitie is ervoor te zorgen dat alle jongeren die uitstromen uit vso, praktijkonderwijs, vmbo en entreeopleiding en uitvallers uit mbo 2 in de regio Noordoost Brabant naar vervolgonderwijs gaan, een duurzame werkplek krijgen, een passende dagbesteding vinden of in een toeleidingstraject terechtkomen.

Verbonden

Zowel mbo-bestuurders als jeugdhulporganisaties streven ernaar de werelden van arbeidsmarkt, onderwijs en hulpverlening dichter bij elkaar te brengen. In het OOGO vindt tweemaal per jaar bestuurlijk overleg plaats over de speerpunten die zijn opgesteld. In de netwerkorganisatie vindt de samenwerking zowel op strategisch, tactisch als operationeel niveau plaats. Alle betrokkenen die van belang zijn voor de toeleiding naar arbeid of dagbesteding zijn op deze manier met elkaar verbonden. Daardoor heeft de ondersteuning tijdens de schoolloopbaan in het mbo, vooral in de entreeopleiding en mbo 2, als focus gekregen het toeleiden naar een duurzame werkplek, passende dagbesteding of werk.

Eemland: Passend onderwijs

In de regio Eemland hebben drie mbo-scholen, het samenwerkingsverband vo en de gemeenten op pragmatische wijze samen een ‘ontwikkelagenda’ vastgesteld. Die agenda geeft richting aan de punten waarop ze samenwerken, waaronder de aanpak van kwetsbare jongeren en thuiszitters. Daarmee is de basis gelegd voor deelname van het mbo aan het OOGO.

Via de ontwikkelagenda kan het mbo gebruikmaken van goed werkende oplossingen voor een vraaggerichte, effectieve en doelmatige aanpak van thuiszittende studenten en de ondersteuning van kwetsbare jongeren waar het samenwerkingsverband vo en de gemeenten in de regio al aan werkten. Op die manier kan het mbo ook gebruik maken van de uitgangspunten, werkafspraken en routes die er reeds lagen voor thuiszittende studenten, dreigende uitvallers en kwetsbare studenten.

Eén van de concrete mogelijkheden is het gebruik maken van de ‘beoordelingstafel thuiszitters’ via de gemeente Amersfoort. In deze integrale keten beslist een onafhankelijke GGD-arts over eventuele vrijstelling, na overleg met relevante disciplines. Ook is er op kosten van de gemeente Amersfoort voor gemiddeld vier uur per week een zogenaamde ‘brugfunctionaris’ vanuit de wijkteams gekoppeld aan het zorgoverleg van een school. Deze functionaris kan bij complexe vraagstukken rond studenten vanuit het betreffende wijkteam schakelen, onder andere naar specifieke deskundigheid, en eventueel casusregie op zich nemen.

Een belangrijke partner voor het mbo kan ook het lokale jongerenwerk zijn. Zo heeft in Amersfoort en omliggende gemeenten de organisatie SOVEE een uitgebreid netwerk met korte lijnen naar scholen, sociale wijkteams en hulpinstanties.

Passend onderwijs

Als ketenpartner is het mbo in de regio Eemland ook zelf volop bezig om de schoolloopbaan van jongeren te optimaliseren en uitval te voorkomen. Om uitval te voorkomen heeft het ROC Midden Nederland een schoolbrede preventieve methode ontwikkeld onder de titel ‘passend onderwijs’. Deze methode sluit aan bij School Wise Positive Behavior Support (SWPBS), een benadering die gericht is op het creëren van een omgeving die het leren bevordert en gedragsproblemen voorkomt. Op basis van de formulering van de waarden die de school belangrijk vindt, benoemt het schoolteam het gedrag dat past bij deze waarden en leert het de studenten actief aan. Adequaat gedrag wordt systematisch positief bekrachtigd. Op deze manier wordt een veilig en positief schoolklimaat gecreëerd, waarin elke student optimaal kan profiteren van het geboden onderwijs. School, ouders en jeugdzorg werken onder begeleiding van een coach actief samen in dit proces. Volgens deze methode worden bewezen werkzame principes van sociaal emotioneel leren ingevoerd. Alle betrokkenen leren een gemeenschappelijke taal voor het onderscheiden van niveaus in sociaal-emotioneel functioneren en het daarop aanpassen van onderwijsvormen en studentenondersteuning. De bedoeling is om de ervaringen met deze methode via het OOGO in de regio te delen en te verspreiden.

Groningen: Jongeren centraal in onderwijs en hulp

In de provincie Groningen hebben onderwijs en jeugdhulp een lange traditie van samenwerken. Ter voorbereiding op de decentralisatie van de jeugdzorg is een informeel bestuurlijk en beleidsoverleg ontstaan voor het delen van kennis en het samenwerken aan regionale en instellingsvraagstukken. Vo-, pro-, vso- en mbo-bestuurders ontmoeten elkaar in het platform VO-MBO rond gemeenschappelijke vraagstukken zoals de gevolgen van krimp, en de noodzaak voor de drie mbo's om samen op te trekken in het entreeronderwijs.

Uitgangspunt is dat elke jongere onderwijs moet kunnen volgen dat bij hem/haar past. De aansluiting tussen vo en mbo krijgt veel aandacht. Hiervoor is 'de route naar succes', een handreiking voor de instroom in het mbo, ontwikkeld. Daarin worden de verschillende onderwijsroutes beschreven, ook voor studenten die ondersteuning nodig hebben.

Op initiatief van het provinciaal afstemmingsoverleg is in 2015 op enkele mbo-locaties een pilot 'School als Wijk' gestart. Een School als Wijk-team biedt actief ondersteuning en lichte hulp aan studenten op school en adviseert docenten over het contact met jongeren. Sinds 2018 wordt School als Wijk op alle mbo-locaties in stad en provincie uitgevoerd. Er is in korte tijd een goed lopende preventieve voorziening opgebouwd en breed draagvlak ontstaan om deze werkwijze structureel te borgen.

School als wijk

Met School als Wijk lukt het om jongeren in de leeftijd van 16 tot 23/27 jaar te bereiken en te ondersteunen in situaties waar ze in hun privéleven tegen aanlopen en die belemmerend werken op hun schoolloopbaan. Dat doen ze door op de scholen rond te lopen in de gangen en de kantine, in de klassen te komen en een praatje met de studenten te maken. Daardoor ontstaat, laagdrempelig, vertrouwen. Jongeren maken gebruik van deze ondersteuning omdat die onafhankelijk is en dichtbij op school georganiseerd is. De ondersteuners zijn ook aanspreekpunt en sparringpartner voor docenten. Het team verleent soms één-op-één kortdurende ondersteuning en weet andersoortige hulp te vinden als dat nodig is. Daarmee is School als Wijk ook een belangrijke schakel van het onderwijs naar de ondersteuning door de gemeente. In toenemende mate worden nu ook

collectieve activiteiten ingezet als antwoord op veel gehoorde individuele vragen of op basis van signalen.

Resultaten

Door hun laagdrempeligheid vangen de School als Wijk-teams tijdig signalen op. Hiermee voorkomen ze dat problemen verergeren of zelfs ontstaan. School als Wijk heeft hiermee een sterk preventief karakter. Scholen, gemeenten én studenten zijn tevreden. In 2019 werd een tevredenheidsmeting onder ondersteunde studenten gehouden. De belangrijkste uitkomsten daarvan zijn:

- Studenten waarderen de ondersteuning van School als Wijk gemiddeld met 7,7.
- Studenten vinden het een voordeel dat de School als Wijk ondersteuner in school aanwezig is en een onafhankelijke positie heeft.
- Studenten geven aan dat zij door de ondersteuning:
 - makkelijker bij iemand terecht te kunnen met vragen of zorgen
 - beter in staat te zijn met hun problemen om te gaan
 - datgene hebben gekregen dat ze op dat moment nodig hadden
 - de aandacht weer konden richten op de opleiding
 - beter inzicht hebben gekregen in hun gedrag
 - goed zijn doorverwezen naar de juiste hulp buiten school
 - een beter passende opleiding hebben gevonden
 - minder of niet meer verzuimen
 - niet gestopt zijn en/of weer verder kunnen met de opleiding.

Tot slot gaf 57% van de ondersteunde studenten aan niet te weten waar ze anders met hun vraag of probleem naar toe hadden gemoeten. Dankzij de School als Wijk-inzet kunnen vele mbo-jongeren dus weer verder.

Noord-Limburg: Tweerichtingsverkeer

Gemeenten, scholen en hulpinstanties in Noord-Limburg willen jongeren met problemen eerder helpen en daarmee stagnatie van hun schoolloopbaan voorkomen. Daarom was het vanzelfsprekend dat het mbo aanhaakte bij de overlegstructuur van de gemeenten. Het mbo signaleert welke jongeren ondersteuning nodig hebben om schooluitval te voorkomen en de gemeenten waaruit die jongeren afkomstig zijn nemen de verantwoordelijkheid voor de (jeugd)hulp die nodig is.

De regio Noord-Limburg bestaat uit acht gemeenten die gekozen hebben voor een doelmatige overlegstructuur voor onderwijs en jeugdhulp met een jaaragenda gebaseerd op een gezamenlijke visie op de aanpak van kwetsbare jongeren en voortijdige schoolverlaters. Het OOGO in deze regio wordt vanuit lokaal niveau gevoed door werkgroepen die per gemeente overleggen over de afstemming tussen onderwijs en jeugdhulp. Omgekeerd voedt het OOGO weer beleid en uitvoering op lokaal niveau. In iedere Noord-Limburgse gemeente monitort de lokale werkgroep hoeveel en welke casussen onderwijs en jeugdhulp samen oppakken, wat de resultaten daarvan zijn en in hoeverre de aanpak preventief was. Aan deze werkgroepen nemen deel: een beleidsambtenaar of -adviseur onderwijs en jeugdzorg, een bovenscholse ondersteuningscoördinator primair onderwijs en/of ondersteuningscoördinator voortgezet onderwijs en/of bestuurders. Sommige van de acht gemeenten hebben zowel een overleg op strategisch/bestuurlijk niveau als op inhoudelijk (casuïstiek-)niveau. De beleidsadviseurs van de betreffende gemeenten hebben een belangrijke rol als verbinder tussen het strategische/bestuurlijk en het inhoudelijk/casuïstiek overleg en fungeren als intermediair in kennisdeling en agenda. Deelname van het mbo is afhankelijk van de agenda.

Kennisuitwisseling en beleidskeuzes

De lokale werkgroepen rapporteren twee keer per jaar aan de Beleidsgroep Samenwerking Onderwijs Gemeenten (BSOG) Noord-Limburg, die bestaat uit de directeur van het SWV PO, de directeur van het samenwerkingsverband vo, beleidsambtenaren/-adviseurs jeugdzorg en/of onderwijs van de betrokken acht gemeenten. De BSOG bereidt het OOGO inhoudelijk voor. Afhankelijk van de agenda sluit het mbo hierbij aan, bijvoorbeeld om afspraken te maken met de netwerkpartners over kwetsbare studenten en over (dreigend) voortijdig schoolverlaters en de monitoring van die afspraken. De BSOG monitort de voortgang van de lokale overleggen en de uitwerking van leerpunten.

Tijdens minimaal vier bijeenkomsten per jaar worden de samenwerkingsagenda Onderwijs- Gemeenten en andere relevante thema's besproken. Tevens organiseert de BSOG jaarlijks een OOGO waarin kennisuitwisseling en beleidsaanbevelingen aan de orde komen. Vervolgens wordt regionaal beleid vertaald in lokale speerpunten die de lokale werkgroepen uitwerken.

Achtergrondinformatie

Aanpak 16-27 (z.j.). Geraadpleegd op 3 december 2018, van: <http://www.16-27.nl/>

Gemeente Amsterdam (z.j.). De Amsterdamse MBO-agenda. Geraadpleegd op 13 november 2018, van: <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/sociaal/onderwijs-jeugd-zorg/onderwijs-leerplicht/amsterdamse-mbo/>

MBO Raad (20 maart 2018). Bestuursakkoord mbo 2018-2022: Trots, vertrouwen en lef. Geraadpleegd op 20 november 2018, van: <https://levenlangontwikkelen.nl/nieuws/bestuursakkoord-mbo-2018-2022-trots-vertrouwen-en-lef/>

MBO Raad (3 april 2018). Maak uw gemeente mooier samen met het mbo. Geraadpleegd op 20 november 2018, van: www.mboraad.nl/sites/default/files/publications/maak_uw_gemeente_mooier_samen_met_het_mbo_03042018_definitief.pdf

Nederlands Jeugdinstituut (2018). Samen werken aan optimale ondersteuning mbo-studenten. Inspiratie en tips voor samenwerking tussen mbo en hulpverlening. Geraadpleegd op 3 december 2018, van: <https://www.nji.nl/nl/Producten-en-diensten/Publicaties/Samen-werken-aan-optimale-ondersteuning-mbo-studenten>

Participatiescan (z.j.). Geraadpleegd op 15 januari 2019, van: <https://participatiescan.com/>

Programmaraad Regionale Arbeidsmarkt (z.j.). Arbeidsmarktregio's. Geraadpleegd op 11 december 2018, van: <https://www.samenvoordeklant.nl/arbeidsmarktregios>

Rijksoverheid (z.j.). Jeugdhulp bij gemeenten. Geraadpleegd op 21 november 2018, van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/jeugdhulp-bij-gemeenten>

Rijksoverheid (z.j.). Zorgplicht en samenwerken scholen in passend onderwijs. Geraadpleegd op 21 november 2018, van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/zorgplicht-en-samenwerken-scholen-passend-onderwijsverantwoordelijkheid-van-de-scholen>

VSV Groningen (z.j.). Handreiking instroom MBO. Geraadpleegd op 11 december 2018, van: www.vsvgroningen.nl/index.php?page=handreiking-instroom-mbo

Nederlands Jeugdinstituut. Dossier Verbinding onderwijs en jeugdhulp: <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Verbinding-onderwijs-en-jeugdhulp>

Nederlands Jeugdinstituut (2018). Betere hulp aan mbo-studenten met psychische problemen. Best practices verzameld. Geraadpleegd via https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Betere-hulp-aan-mbo-studenten-met-psychische-problemen_bestand.pdf

Databank effectieve Jeugdinterventies. Interventie M@ZL op het mbo. <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/MZL-op-het-mbo>

Aanpak 16-27: www.16-27.nl

Passend Onderwijs mbo: www.passendonderwijsmbo.nl

Nederlands
Jeugdinstituut

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221
3501 DE Utrecht

T 030 230 6344

E info@nji.nl

www.nji.nl